

Gekozen speelstijl 'De doden' lijkt op werkweigering

Voorstelling: De doden naar The Death van James Joyce door Het Nationale Toneel. Vertaling: Ger Thijs. Spelers: Marjon Brandsma, Frieda Pittoors en Ger Thijs. Regie: Jan Ritsema. Gezien 15/4 Theater aan het Spui, Den Haag. Te zien t/m 18/4 aldaar. Tournee t/m 30/5. Inl. (070) 356 53 63.

DOOR KESTER FRERIKS

Een toneelvoorstelling die *De doden* heet zo letterlijk spelen dat alles een doodse sfeer wekt, nee, dat is geen goede keuze. *De doden* (*The death*) is het slotverhaal van de verhalenbundel *Dubliners* (1914) van James Joyce. Cineast John Huston maakte er een diep respect afdwingende film van. En nu is er dan de voorstelling bij Het Nationale Toneel in de regie van Jan Ritsema.

De regisseur koos voor dezelfde twee acteurs met wie hij twaalf jaar geleden de intieme produktie *Het* maakte, ook een verhaalbewerking, certijds van Henry James. Die acteurs zijn Marjon Brandsma en Ger Thijs. Uit heimwee naar toen moest er een nieuwe voorstelling komen, aangevuld met actrice Frieda Pittoors.

Ik vind dat alles op moorddadige wijze te veel: heimwee, een film die onuitwisbaar is, acteurs van vroeger, een nieuwe speelster, weer een verhaalbewerking. Net een steen die alsmaar mos verzamelt, terwijl de voorstelling voor zichzelf moet spreken. Het was een macabere ervaring, de première gisteravond in Den Haag. Marjon Brandsma en Ger Thijs struikelden herhaaldelijk over de tekst; op een gegeven moment zei Ger Thijs zelfs 'Marjon' tegen zijn tegenspeelster. Dat was niet opzettelijk. De gehele speelstijl leek op werkweigering van de acteurs. Jan Ritsema heeft een ideaal, dat onverenigbaar is met de kunstvorm theater. Hij wil de magie en het wonder, de passie en spelplezier waar theater niet zonder kan, verbannen. Hij wil het lege theater. Dat is onmogelijk. Die zogenaamde terloopsheid is zelfs vijandig aan het theater.

Daarbij is hij niet consequent. Marjon Brandsma moet een getrouwde vrouw spelen, van wie

het huwelijk allang doodser dan dood is. Ineens blijkt dat zij een grote jeugdliefde heeft verloren. Die jongen pleegde om haar afwijzing zelfmoord. Dat leidt tot een huilbui van de verder lizig acterende Brandsma. In de hele stilering van de voorstelling, waarin de acteurs hun gevoelens niet spelen maar zeggen, is dit vertoon van emotionaliteit een grove vergissing. Ik geloof niet dat ik ooit iets onechters op het toneel zag dan juist dit moment. Bovendien is Brandsma geheel verkeerd gekostumeerd: de zwarte jurk heeft in de flanken een opening. En Brandsma staat nadrukkelijk een groot deel van de voorstelling met haar rechterzijde naar de zaal gekeerd, inkijk verzekerd. Ik keek liever ergens anders heen.

Over liefde en verwachtingen, over wat mensen niet van elkaar weten, gaat *De doden*. Het oude geheim van de getrouwde vrouw komt aan het slot aan bod, daarna zal het tussen Brandsma, in de rol van de vrouw Gretta, en Ger Thijs, die haar man Gabriel speelt, nooit meer hetzelfde zijn. Naast hen, als een koor in een Griekse tragedie, staat Frieda Pittoors. Zij treedt op als de verteller. Pittoors heeft een fragiel soort aanwezigheid, met een wat onnadrukkelijke motoriek. Zij is de enige van het drietal van wie ik het idee had dat ze iets met de voorstelling wilde zeggen, dat er voor haar een noodzakelijkheid aan was verbonden.

Haar slotmonoloog was mooi van verstillig. En daarom gingen, met terugwerkende kracht, Ger Thijs en vooral Marjon Brandsma me steeds meer tegenstaan. Alsof het hen niet aanging wat ze zeiden, en dan zo'n prachtig verhaal. Zij straalden uit dat het spelen van deze voorstelling voor hen was als het eten van asfalt, wat een deconfiture.

Meer subsidie voor Holland Festival

DEN HAAG, 16 APRIL. De subsidie